

SORIN ATANASIU, MA Student
Department of Philosophy
University Dunărea de Jos, Galați

COMENTARIU LA CĂDEREA DE CAMUS

Abstract

It is hard to know clearly what is the main ethic gesture which must be developed in the life time of a man. How can a nonbeliever to ground his reason ? I mean what is the source of his life-will ? Maybe himself ! A man can be a witness of a world and his essential behaviour is to describe things that he sees. Non affectionate. Pure. Just like that. In this moment the estetic rise. The need for estetic value emerge suddenly. This short novel is about a man who react strangely. I think he has the structure of a compose soul derived directly from Camus mind. The protagonist is paradoxal. At the end of the novel he invokes Jesus. What's the point ?

„Jucam rolul omului eficace, inteligent, virtuos, bun cetățean, indignat, indulgent, solidar, moral...eram absent tocmai când copleșeam cu prezența” (Jean Baptiste Clamence, Căderea, Albert Camus)

Și la Camus aflu estetica frazei. Pe lângă aceasta, în fiecare pagină găsesc sentințe de judecată existențială. Și aici nu am în vedere un curent literar ci competența de a reflecta existența cu originalitatea pe care un individ curajos o preferă unui aparat critic impersonal sau a verbului de persoană colectivă : „noi”. Este esențială experiența pe care eu o am. Ceea ce eu trăiesc este infinit mai valoros decât preluări din cărți străine. Fiecare om trebuie să scrie cartea lui.

Bunăoară : „Mă bucuram de propria mea fire și noi știm cu toții că asta-i fericirea adevărată, deși, pentru a ne liniști reciproc, ne prefacem uneori a osândi această plăcere sub numele de egoism” (este un citat din Căderea, Albert Camus, Editura Rao, București, 1993, p. 305, traducător Irina Mavrodin). Această frază nu este singura care ne arată ce face ca un autor să fie apropiat de idealul de scriitor autentic. Evident că nu țâșnește autenticitatea din rândurile citate, ci este întărită de foarte multe alte asemenea construcții de cuvinte. Să ne uităm și pe pagina următoare : „Un prieten al meu, bun creștin, recunoștea că primul sentiment pe care-l încerci când vezi apropiindu-se un cerșetor de casa ta e mai curând neplăcut. Cu mine lucrurile stăteau mult mai rău : în asemenea ocazii eram de-a dreptul fericit”. Simt ironie, critică, un fel de onestitate a celui care experimentează situații. Poate că povestitorul minte, însă nu contează decât relația directă pe care o poartă cu mine. Contează foarte mult apropierea de celălalt, iar dacă-mi vorbești despre tine atunci ne putem înțelege mai repede. Personajul din Căderea, judecătorul-penitent, „trăiește pe înălțimi”. Are comportamentul social adecvat unei cerințe de filantropie creștină. Ajută pe toată lumea, împrumută bani fără să se agite în stomac, apără acuzați fără să le ceară bani, ajută orbi să traverseze strada, se bucură de o „virtute care se hrănește din ea însăși”. Personajul preferă înălțimile și respinge orice abis geografic-natural. Dealuri sau munți în loc de prăpăstii sau peșteri. Se sufocă în pământ și respiră numai în condiții de ascensiune. La Camus omul-

dumnezeu nu este greu de atins : „În fiecare clipă a zilei, în mine însumi și printre ceilalți, mă cățaram pe înălțimi, unde aprindeam focuri luminoase, primind vesele rugă de mulțumire, ce se înălțau până la mine. Și astfel, mă bucuram de viață și de propria-mi desăvârșire”. Păi, cred că e limpede, nu ? Ce vrei să mai adăugați acestui om fericit ? Nu mai are nevoie de nimic. Orice altceva pentru el înseamnă o denaturare a firescului trăit. „Oare nu acesta-i paradisul, dragă domnule, viața trăită nemijlocit ? Asta a fost viața mea...Acordul meu cu viața era total, aderam la ea cu toată ființa mea, fără a refuza nimic din ironiile, din măreția și din servituțiile ei. Mai cu seamă carnea, materia, fizicul, într-un cuvânt, care-i descumpănește sau îi încurajează pe cei mai mulți, în dragoste sau în singurătate, îmi aducea, fără să mă roboască, bucurii statornice. Eram făcut pentru a avea un trup”.

Cât de frumoasă este afirmația de la final : „Eram făcut pentru a avea un trup”. Toată omenitatea personajului folosește la semnificarea vieții trăite. Din această privire se îmbrățișează orice situație cu caracter uman. O pedagogie morală (în ideea că omul este încă imatur) dă de înțeles că această viață trebuie valorificată și trăită fără să speri că vei fi perfect și bun după ce vei fi mort. Începe să fii bun din chiar acest moment ! Nu mai pune perfecțiunea în așteptarea unei vieți post-biologice. În fond, la ce mai este bun un mort care este moral ? Trebuie să începi să lucrezi pentru bine din timpul acestei vieți. Dacă acum nu te poți transforma nu vei reuși nici în eternitatea pe care o aștepti. Dacă ai caracter pietros nici Dracu și nici Dumnezeu nu te mai schimbă. Veșnicia promisă ar fi pentru tine o bătaie de joc și o risipă. Adică, vreau să spun că există un fel de destin moral și spiritual al fiecăruia dintre noi. Prin nu știi ce miracol nevăzut cineva este bun și altcineva este rău. Și aici nu mai contează în ce crezi sau ce hotărâre ai luat.

„Jean Baptiste Clamence, comedian” - așa se autonumește personajul din *Căderea*. Am senzația, citind această povestire, că am în față o confesiune a lui Nikolai Vsevolodovici Stavroghin, protagonistul romanului *Demonii* de F.M.Dostoievski. Eroul lui Camus este, un derivat de Stavroghin, este indiferent. Faptele sale bune nu au nici un suport de afecțiune. Sunt făcute de departe. Făptuitorul nu este nicăieri. Nu reacționează cu suferință și speranță. Are pus în joc numai instinctul și vanitatea. Recunoaște că se atașează de anumite proiecte umane însă uită imediat orice angajament.

O altă îndepărtare de personajul dostoievskian este că personajul lui Camus iubește viața și nu se poate dezbăra de acest lucru. Ce mă surprinde este teama protagonistului de a muri și de a nu-și fi mărturisit toate minciunile. Ce-i drept recunoaște că este o teamă ridicolă. Argumentul oferit sună astfel : „Altminteri, chiar dacă în viața unui om nu s-ar fi ascuns decât o singură minciună, moartea o făcea definitivă. Nimeni, niciodată, nu va mai cunoaște adevărul în acea privință, de vreme ce singurul care-l cunoștea era tocmai mortul, care luase taina cu el în mormânt. Aceastăucidere absolută a unui adevăr îmi dădea ameteți”. Cum poate să se împiedice de convenția unei reglări nominale a adevărului și a minciunii ? Ce mai contează ideea de adevăr în curgerea unei vieți eliberate de povara gândirii etice sofisticate ? Pentru ce invocă florul în relație cu angajamentele umane ? Și din acest motiv este inferior lui Stavroghin !

Jean Baptiste Clamence este un exemplu de individ insuficient purgat de tradițiile dezvoltate în societate. Credeam că voi vedea pe cineva pur. Necontaminat. Senin. Care nu comentează excesiv sfârșitul său ori pe al altcuiva. Cred că la Camus încă se mai vede cerul. Vrea să joace cu miză de duh în afara pământului. Vorbește de nevoia de avea totuși un stăpân, chiar dacă Dumnezeu nu mai este la modă: că ar fi prea greu de îndurat o viață fără stăpân ! Nu-i înțeleg durerea, nu pot să văd esența melancoliei sale.

Totuși, se lamentează prea mult pentru un ateu serios ! Este un plângăcios. Ar trebui să fie mai reținut cu părerile de rău. În fond, și-a construit viața după ordinea sa.

Încă un lucru pe care nu îl înțeleg este de ce și-a intitulat povestirea cu numele Căderea ?

Cine și unde cade ? Păi, dacă Dumnezeu nu există, nu ai unde să cazi, iar din morala umană nici atât fiindcă este interpretabilă ! La început mă gândeam că personajul povestitor este unul deprins cu el însuși, centrat în sensul său atoateliștitor; când acolo, omul nostru are muștrări de conștiință, are melancolie, năzuiește, e dezamăgit de sine, îi este teamă de ceilalți, îl pomenește pe Domnul Isus Hristos. De fapt, creștinismul¹ său, ca morală înțeleasă practic și pusă în beneficiul celorlalți, este unul conjunctural, fără o solidaritate de fond. Atât Clamence cât și Stavroghin nu reușesc să aibă seninătatea și siguranța lui Piotr Verhovenski (ce pare a întrupa perfecțiunea eticii exclusiv umane)!

Interesantă și bună pentru reflecție mi se pare următoarea declarație a protagonistului: „nimic nu-i mai plăcut decât să te culci cu misterul”. Contextul este al unei fericiri care întârzie, având posibilitatea unei izbucniri spontane, neștiute. Vasăzică, povestitorul întreține o terapie privată pe bază de exploatare a misterului.

Întotdeauna misterul face bine la cap. Misterul, dacă vreți, este un surogat pentru Dumnezeu. Unde nu-i Dumnezeu este aventura căutării a ceva, însă, în deplin mediu de mister izbăvitor.

Avem o compensație meritorie pentru absența transcendenței în caracterul de taină al investigației omenești. Măcar așa ! Atâta vreme cât misterul ține ascuns, tănuiește ceva (sperăm) superior, atunci îmbogățim posibilitatea omenească de viață cu un rost mobilizator. S-ar chema *dinamica existenței în mister* ! În fine.

Pentru amuzamentul celor sceptici să ne mai aplecăm asupra extrasului : „Iar El nu avea puteri supraomenești, de asta puteți fi sigur. Și-a strigat suferința, agonizând, și de aceea îl iubesc, pe El, pe prietenul meu, care a murit fără a ști. Din nefericire ne-a lăsat singuri, ca să continuăm, oricum și oriunde, chiar ghemuiți într-o carceră, știind ce știa și El, dar nefiind în stare să facem ce a făcut și să murim așa cum a murit El”.

Ei, vi s-au înmuiat inimile !? Ce ziceți ? Ateu ateu, dar ...cu simțire ! Ce vreți, Camus nu-i precum Kafka, unde cerul nu se vede niciodată.

¹Prezint scuze cititorilor onorabili pentru că l-am uns pe Camus cu titlul exagerat al acțiunilor personajului său drept practicant de moravuri creștine.